

Gaaieninvasie najaar 2010

Vanaf september werden de honderden vogelaars die op vaste telposten trekvogels tellen aangenaam verrast door een onvervalste gaaieninvasie. Half september bereikte de gaaiengolf de Belgische Ardennen en enkele dagen later overspoelde hij het zuidoosten van Nederland.

In de tien daaropvolgende dagen werden West- en Noord-Nederland en Noord-Duitsland bereikt (figuur 1). De Gaaien lijken zich - na op de kust te zijn gestuit - over Nederland te hebben verspreid. Langs de Franse kusten en in het Verenigd Koninkrijk zijn in ieder geval geen grote verplaatsingen opgemerkt. Ook trekposten in het noordwesten van het land noteerden relatief weinig Gaaien.

100.000 slechte vliegers

Tussen eind september en half oktober zijn op de trekposten in 5500 uur tellen liefst 31.000 trekkende Gaaien opgemerkt! Het netwerk van trekposten is in Nederland echter zo dicht dat een deel van de vogels op meerdere posten zal zijn opgemerkt. Op basis van het uurgemiddelde op de telposten kunnen we het aantal Gaaien dat Nederland heeft bereikt inschatten op ongeveer 100.000. Daarbij is gecorrigeerd voor dubbelstellingen door - uitgaande van de gemiddelde trekrichting - geen telposten in de 'schaduw' van andere telposten mee te nemen. Vaak ging het om groepjes van 10-20 exemplaren die met name in de ochtenduren in richtingen tussen zuidwest en noordwest vlogen. Er werden echter ook groepen van 40-70 vogels waargenomen.

Op de trekposten was goed te zien dat de vogels proberen om zoveel mogelijk langs bosranden en houtwallen te vliegen. In het open landschap zijn Gaaien immers kwetsbaar voor predatie door o.a. Haviken. Gaaien zijn geen goede vliegers en duiken bij onraad het liefst snel de vegetatie in. Per dag worden slechts enkele tientallen kilometers afgelegd.

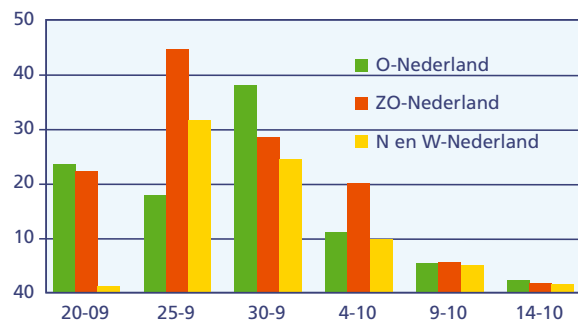
Midden-Europese herkomst

Het precieze herkomstgebied van de Gaaien is onbekend (niet zo gek, want de wegtrek verloopt in het brongebied min of meer ongemerkt), maar ligt vermoedelijk in oostelijk Midden-Europa. De invasie werd ook in Zwitserland, de Vogezen (Frankrijk) en het westen en noorden van Duitsland opgemerkt. In Zwitserland wordt zelfs gesproken van de hoogste aantallen sinds mensenheugenis. Het patroon van de trekbewegingen wijst op een brongebied in Tsjechië, Slowakije en mogelijk oostelijk daarvan. Vermoedelijk zijn de vogels daar rond begin september vertrokken.

Periodieke invasies

Gemiddeld genomen vinden invasies bij ons eens per acht jaar plaats. De laatste dateren uit 1977, 1983, 1996 en 2004. De omvang in 2010 is tamelijk bescheiden in vergelijking met de grote invasie van 1983, toen het mogelijk om een half miljoen Gaaien ging. In de literatuur worden invasies verklaard vanuit een hoog populatiepeil in combinatie met voedselschaarste. Door een goed broedseizoen in de herkomstgebieden neemt de gaaienpopulatie behoorlijk in omvang toe. Dit leidt tot meer voedselconcurrentie tussen de Gaaien, die in najaar en winter in belangrijke mate op eikels en in mindere mate beukennoten aangewezen zijn. Een slecht 'mastjaar' (slecht zaadzettings van eik en beuk) veroorzaakt dan voedselproblemen, gevolgd door massale wegtrek. Let wel: dit naar aanleiding van eerdere invasies. Mastjaren kunnen regionaal variëren, en het is vooralsnog onduidelijk of de aangegeven relatie tussen populatiepeil en voedselgebrek in de aangeduide herkomstgebieden inderdaad speelde. We zijn erg benieuwd of de Gaaien in Nederland blijven hangen. Dan zullen de PTT-tellingen in december ook hogere aantallen te zien geven!

Overtrekkende Gaai,
25 september 2010 De Horde.
Foto: ArjanBoele

Figuur 1. Gemiddeld aantal waargenomen Gaaien per uur per vijfdaagse periode, verdeeld over de regio's Oost-, Zuidoost- en Noord- en West-Nederland. Bron: Trektellen.nl.

Figuur 2. Verspreiding van trekkende Gaaien over Nederland, najaar 2010. Weergegeven zijn uurgemiddelden van 20 september - 17 oktober op trekposten. Bron: Trektellen.nl.

Rob Vogel & Gerard Troost

Zie www.trektellen.nl voor meer informatie